

Vilijam Batler Jejs **Vizija**

Preveo

MILAN MILETIĆ

Rapalo

1

Planine koje su zaliv zaklanjale od svih vetrova osim južnog, otkrivale su smeđe grančice niske loze i visokih stabala, zamagljujući sopstvene obrise kao nekom vrstom izmaglice; kuće su se ogledale u gotovo nepomičnom moru; nekoliko milja odatle, zabatni zid pun balkona podsećao je na neku kinesku sliku. Rapalo je tanka crta od lomljenog sedefa duž ivice vode. Gradić opisan u *Odi grčkoj urni*. Na kom lepšem mestu sam mogao da, izopšten od dablinskih zima i svih uzbudljivih, prenatrpanih mesta, provedem ono zima koje su još preostale? Na širokom pločniku nadomak mora, prolaze italijanski seljaci i radnici, ljudi iz malih dućana, čuveni nemački dramatičar, bricin brat nalik profesoru s Oksforda, penzionisani britanski moreplovac, italijanski princ iz loze Karla Velikog i ništa bogatiji od nas drugih, nekoliko turista u potrazi za spokojem. Budući da nema ni velike luke nakrcane jahtama, ni velike žute obale, ni velike plesne dvorane, ni velikog kasi-na, bogat svet svoje tegobne živote provodi negde drugde.

2

Neće mi ne dostajati razgovor. Ezra Paund, čija je umetnost suprotnost mojoj, čija kritičnost preporučuje ono što ja do kraja proklinjem, čovek s kojim bih se svađao više nego s bilo kim da nas ne spaja strast, godinama je živio u sobama s izlazom na ra-

van krov pored mora. Do u cik zore sedeli smo na krovu koji je, takođe, bio i bašta, pretresajući onaj nepregledan spev od kog je dosad objavljeno samo dvadeset sedam pevanja¹. Često sam u njima zaticao britko prikazane kraljeve, kraljice, ništarije, ali nikad nisam otkrio zbog čega sva ta svita ne bi mogla da se postroji potpuno drugačijim redom. I, najzad, objašnjava mi da će, kad stoto pevanje bude okončano, spev imati strukturu poput Bahove fuge. Neće biti radnje, ni hronologije događaja, ni logičnog izlaganja, nego samo dve teme – Silazak u Had iz Homera, i Metamorfoze iz Ovidija, i s njima isprepletane, srednjovekovne, odnosno savremene istorijske figure. Pokušavao je da sazda sliku kakvu je Porbus hvalio pred Nikolom Pusenom u *Nedovršenom remek-delu*, gde svaki potez, to jest nanos, ostaje bez rubova, bez obrisa – tih konvencija uma – usled praskanja boja i senki; sve kako bi stvorio delo koje je za umetnost² našeg vremena karakteristično poput Sezanovih slika, ne skrivajući nadahnuće Porbusom, nalik *Uliksu* i njegovim oniričkim sponama između reči i slika, spev u kome neće biti ničeg što može da se odstrani i drugačije ustroji, ničeg što nije deo samog speva. Na poledini kovertе naškrabao je izvesne nizove slova, koji predstavljaju emocije, to jest arhetipske događaje – ne mogu da pronađem nijednu podesnu definiciju – A B C D a potom J K L M, i potom ponavljao svaki niz slova, potom obrtao A B C D i ponavljao ga, potom uvodio nov element X Y Z, potom izvesna slova koja se nikad više ne pojavljuju, pa sve moguće kombinacije X Y Z i J K L M, A B C D i D C B A, sve zajedno ih kovitlajući. Na zidu mi je pokazao fotografiju dekoracije

¹ Sad ih ima četrdeset devet.

² G. Vindam Luis, čije kritike ljudima moje generacije izgledaju istinito, napada ovu umetnost u knjizi *Vreme i čovek zapada*. Ako odbacimo, iznosi on, oblike i kategorije intelekta, ne ostaje ništa osim čulnosti, „večnog kretanja“. Ipak, sva ovakva odbacivanja nestaju pri čistoj svesti, jer kako Din Swift kaže u razmišljanju o ženi koja slika lice na samrti:

Tvar, kao što kažu mudri logičari,
Bez oblika postojati ne može,
A oblik, kažem isto kao i oni,
Neminovno propada, ako tvar ne iznedri čar.

Kozima Ture u tri odeljka, na gornjem Trijumf ljubavi i Trijumf
čednosti, u sredini znake zodijaka, a na donjem izvesne događaje
iz vremena Kozima Ture. Silazak i Metamorfoze – A B C D i J K
L M – njegovi nepromenljivi elementi, zauzimaju mesto zodijaka,
arhetipske figure – X Y Z – zauzimaju mesto Trijumfa, a izvesni
savremeni događaji – njegova slova koja se više ne pojavljuju –
zauzimaju mesto događaja iz vremena Kozima Ture.

Sad kad sam se ponovo dokopao dokolice, uviđam da je ma-
tematička struktura, kad se natopi imaginacijom, više od matema-
tičke, jer naoko nevažne detalje povezuje u jedinstvenu shemu,
jer nema ošljarenja nijansom i bojom, večne *Hodos Chameliontos*,
ne računajući poneki neobičan kutak u kom čovek otkriva predi-
van detalj poput onog vešto izvedenog stopala na Porbusovoj ne-
srećnoj slici.

3

Ponekad oko deset sati uveče, pratim ga do ulice gde su s jedne
strane hoteli, a s druge palme i more, i tamo, vadeći iz džepa kosti
i komadiće mesa, on počinje da doziva mačke. Zna sve o njima –
prugasta mačka bila je kost i koža sve dok nije počeo da je hrani;
ona debela, siva mačka miljenica je vlasnika hotela, nikad ne kam-
či sa stolova gostiju, a mačke koje ne pripadaju hotelu tera iz ba-
šte; onaj crni mačak i onaj tamo sivi, pre nekoliko nedelja dohva-
tili su se na krovu četvorospratnice, stropoštali se kao pravo
klupko od kandži i krzna, pa sad izbegavaju jedan drugog. Ipak,
kad se prisetim tog prizora, mislim da nije voleo mačke – „neke
su tako nezahvalne“, kaže moj prijatelj – nikad nije mazio mačku
iz kafea, uopšte ne mogu da zamislim da ima mačku. Mačke su pot-
lačene, psi ih prepadaju, gazdarice izgledaju, dečaci ih gađaju
kamenjem, nema tog ko o njima ne govori s prezrenjem. Da su
ljudska bića, o njihovim tlačiteljima mogli bismo da govorimo s
razumljivim gnevom, sopstvenu snagu priključili bismo njihovoj,
čak bismo organizovali potlačene i, poput vrlih političara, tram-
pili svoje milosrđe za vlast. Proučavam njegove kritike u ovom
novom svetlu, njegovo veličanje pisaca koje je zadesila zla kob, u

ratu osakaćenih ili prikovanih za krevet; i odmah potom, prisećam se figure koliko je moguće neslične njemu, jedine prijateljice koja mi je preostala od poznog detinjstva, odravela u nepravdi onoga što je izgledalo kao njena zaslepljenost otmenošću sažaljevanja: „Do smrti ću se boriti“, jednom mi je pisala, „protiv okrutnosti sitnog slavljublja.“ Zar je ovo sažaljenje bilo odlika njegove generacije koja je proživela pokret romantizma, i moje i njene koja je njegov kraj – pri čemu sam ja bio i revolucionar – gledala kao poslednju kap histerije zaostale na dnu pehara?

4

Pitao sam se da li da pođem u crkvu i potražim društvo Engleza u vilama. U Oksfordu, neprestano sam odlazio u Kapelu Svih svetih, premda nikad u vreme službe, a delovi *Vizije* osmišljeni su upravo tamo. U Dublinu, odlazio sam u crkvu Svetog Patrika i sedeo unutra, ali to je bilo odavno; a jednom, sećam se, dok smo izlazili iz crkve Svetog Ambrozija u Milanu, prijatelju sam rekao ovako: „To je moja tradicija i nijednom svešteniku neću dopustiti da me opljačka.“ Ponekad sam se pitao ne proviruje li to puka tvrdoglavost iz dugotrajnog zanemarivanja koje me odvraća od službe, a juče dok sam sedeći u kafeu pored mora po stoti put mozgao, začuo sam nekakav engleski glas: „Naša nova vrdalama od sveštenika nije tako loša. Celo poslepodne pevao sam s njegovim horom. Pevali smo himne, potom Bože spasi kralja, pa još neke himne i potom *He's a Jolly Good Fellow*. Završili smo u hotelu na kraju šetališta, tamo gde služe najbolje pivo.“ Previše sam anemičan za tu vrstu britanske vere; obilaziću prazne crkve i zadovoljiću se društvom Ezre Paunda i njegovih putujućih Amerikanaca.

5

Sve što je u mojoj knjizi mučno ili mehaničko, okončano je; ono što preostaje može da se shvati kao trenutno odmaranje od sastavljanja stihova. Mora da me je ova misao o zbacivanju tereta s

leđa podstakla da razmotrim odlazak u crkvu, ako me već ove planine, okupane svojom blistavom svetlošću, nisu ispunile osećanjem koje podseća na zahvalnost. Dekart je, došavši do svog prvog filofsokog otkrića, pošao na hodočašće u neko Bogorodičino svetište, a planinski put od Rapala do Coaljija, izgleda mi kao nešto, kao nešto što sam lično otkrio.

Marta i oktobra 1928.

Uvod u „Viziju“

„Ovaj način objavljivanja uvoda knjigama, koji će se Bog zna kad pojaviti, ili je potpuno nov, ili je tako dugo u upotrebi da ovo moje malečko štivo ne može da mu uđe u trag.“ – Swift

1

Jednog dana lejdi Gregori mi reče: „Mnogo ste obrazovaniji čovek nego što ste bili pre deset godina, i obrazlaganje vam je daleko silovitije.“ I ukazujem na *Toranj* i *Zavojite stepenice* kako bih pokazao da je moja poezija dobila na prisebnosti i snazi. Ovu promenu dugujem neverovatnom doživljaju.

2

Dvadeset četvrtog oktobra 1917. godine, po podne, četiri dana posle venčanja, žena me je iznenadila pokušajem automatskog pisanja. Ono što je proisteklo iz nepovezanih rečenica, ispisanih gotovo nečitim rukopisom, bilo je tako uzbudljivo, ponekad tako duboko, da sam je nagovarao da, iz dana u dan, sat ili dva posvećuje neznanom autoru, i posle pola tuceta ovakvih sati ponudio sam se da ostatak života posvetim objašnjavanju i spajanju ovih razbacanih rečenica. „Ne“, glasio je odgovor, „mi smo došli

da vam damo metafore za poeziju.“ Neznani autor, kao prvu, izabrao je temu iz moje upravo objavljene knjige *Per Amica Silentia Lunae*. Ukazao sam na razliku između savršenstva koje proističe iz čovekove borbe sa samim sobom i onog koje proističe iz borbe s okolnostima, a on je na ovoj neznatnoj razlici saznao detaljnu klasifikaciju ljudi prema njihovom manjem ili većem podudaranju s jednim tipom ili drugim. Svoju klasifikaciju podupro je nizom geometrijskih simbola redosledom koji je saobrazan pitanju u mom ogledu: nije li prorok mogao da na kalendaru označi rođenje Napoleona ili Hrista. Sistem simbola, nepoznat i mojoj ženi i meni, nema sumnje čekao je da se iskaže, a kad sam upitao koliko će biti potrebno vremena, rečeno mi je – godine. Ponekad, kad se osvrćem na te prve dane, prisećam se da Brauningov Paracelzus nije pronikao u tajnu sve dok, na navaljivanje svog vizantijskog učitelja, nije sastavio svoju duhovnu povelu, prisećam se da je pre posvećenja Vilhelm Majster čitao sopstvenu priču iz pera nekog drugog, stoga svoju *Per Amica* poredim s ovim pričama.

3

Kad je automatsko pisanje počelo, nalazili smo se u hotelu na rubu Ešdaun Foresta, ali ubrzo smo se vratili u Irsku i veći deo 1918. godine proveli u Glendalohu, u Rozis Pointu, u Kul Parku, u obližnjoj kući, u Tor Bejlju, uvek manje-više usamljeni, moja žena gnjavila se i iscrpljivala svojim gotovo svakodnevnim zadatkom, a ja razmišljao i govorio o malo čemu drugom. Početkom 1919. godine, posrednik koji se zadesio tog trenutka – neprestano su se menjali – rekao je da će metod ubrzo biti promenjen s pisane u usmenu reč, budući da će je to manje zamarati; međutim, do promene nije došlo još nekoliko meseci. Kad je do promene došlo, obilazio sam Ameriku držeći predavanja kako bih zaradio za krov u Tor Bejlju. Imali smo jedan od onih malih kupca u spavaćim kolima, s dva kreveta, i nalazili smo se negde u južnoj Kaliforniji. Moja žena, pošto je zaspala na nekoliko minuta, počela je da govori u snu i od tog časa gotovo sva komunika-

cija odvijala se na taj način. Moji učitelji kao da nisu govorili iz njenog sna, nego odnekud iznad, predstavljajući gotovo struju po kojoj su lebdeli. Nasumična reč izgovorena pre nego što bi ona zaspala, ponekad bi predstavljala početak sna u koji bi se uplela komunikacija, gotovo kao odole, iznurujući ili zaokupljajući je, kao kad je usnula da je mačka koja lapće mleko ili da je mačka koja se sklupčala u snu i stoga je gluva. Mačka se vraćala iz noći u noć, a kad sam jednom pokušao da je oteram zvukom koji ljudi, kako bi zabavili dete, proizvode kad oponašaju psa, ona se probudila drhteći, a potres je bio tako silovit da se više nikad nisam usudio da ponovim taj zvuk. Stoga je bilo jasno da su, premda su ključne sposobnosti posrednika bile budne, njene spavale ili da je bila svesna smisla koji je zvuk nagoveštavao, premda ne i samog zvuka.

4

Kad god bih primio izvestan znak (šta je to bilo, objasniću kasnije), imao bih pripremljene olovku i papir. Budući da su iznenađeno ulazili u moju ženu dok je sedela u fotelji, ukazivao sam na to da ona uvek mora da legne pre nego što je uspavaju. Izgledalo je da su potpuno neupućeni u naše okruženje i ovo su izvodili u neko nepodesno vreme ili na nepodesnom mestu; jednom, kad su dali znak u restoranu, objasnili su da su, zbog toga što smo razgovarali o bašti, pomislili da se nalazimo u njoj. Izuzev prilikom otpočinjanja nove teme – kad su, a da se to od nije tražilo, izgovarali ili ispisivali tuce rečenica – bio sam primoran da neprestano postavljam pitanja i da svako pitanje proizlazi iz prethodnog odgovora i da se odnosi na temu koju su izabrali. Moja pitanja moraju da budu precizno saopštena i, budući da su ukazali na to da je njihova misao brža od naše, i da budu postavljena bez odlaganja ili oklevanja. Neprestano su me prekorevali zbog nejasnih ili smušenih pitanja, ipak, bolje nisam umeo, zbog toga što su me, premda je od početka bilo jasno da se njihovo izlaganje zasnivalo na jedinstvenom geometrijskom shvatanju, sprečavali da to shvatanje i usvojim. Menjali su temu kad god bi moje zanima-

nje dostiglo vrhunac, kad god bi izgledalo da bi se sledećeg dana obelodanilo ono što su, kako sam ubrzo ustanovio, čvrsto odlučili da kriju do trenutka kad sve bude bilo stavljeno na papir. Novembar 1917. godine bio je posvećen izlaganju o dvadeset osam tipičnih inkarnacija ili faza i kretanjima njihove *Četiri funkcije*, a potom 6. decembra, iscrtana je kupa, to jest vrtlog povezan sa suđenjem duši posle smrti; a onda su se, pošto sam se našao nadomak otkrića da inkarnacije i suđenje, podjednako, obuhvataju kupe i vrtloge koje se, jedne unutar drugih, uvrću u suprotnim pravcima, pojavili crteži dve ovakve kupe, a odnosile su se, ne ni na suđenje, ne ni na inkarnacije, nego na evropsku istoriju. Najpre su iscrtali svoju simboličku mapu te istorije i na njoj označili glavne godine krize, početkom jula 1918. godine, nekoliko dana pre pojave prvog nemačkog izdanja Špenglerove knjige *Propast Zapada*, koje, premda utemeljeno na drugačijoj filosofiji, donosi istovetne godine krize i izvodi istovetne opšte zaključke, da bi se potom vratili suđenju duši. Verujem da su temu promenili na ovaj način zbog toga što bih, da sam shvatio njihovu središnju zamisao, počeo da gubim strpljenje i znatiželju da pratim kako je oni primenjuju, priklanjajući se nekoj sopstvenoj brzopletoj prameni. Jednom su mi naložili da ne govorim ni o kom delu sistema, osim o inkarnacijama koje su bile gotovo u potpunosti izložene, jer da sam tako postupio, ljudi kojima bih se poverio preneli bi to drugim ljudima, a posrednici bi tu nesmotrenost pogrešno shvatili kao sopstvenu misao.

5

Iz istog razloga tražili su od mene da ne čitam filofska štiva sve dok ne dovrše svoje izlaganje, što je samo povećalo moje teškoće. Ne računajući dva-tri glavna Platonova dijaloga, filosofiju nisam poznavao. Rasprave s ocem, čija su uverenja bila oblikovana napadom Džona Stjuarta Mila na ser Vilijama Hamiltona, uništile su moje samopouzdanje i od razmišljanja me odvukle do neposrednih iskustava mističara. Nekada sam poznavao Blejka onoliko koliko su njegove nedovršene, zbrkane proročke knjige to do-

puštale, čitao sam Svedenborga i Bemea, a od susreta s „poznavocima hermetizma“ glava mi se napunila kabalističkim predstavama, ali ništa iz Blejka, Svedenborga, Bemea ili kabale u ovom času nije mi bilo od pomoći. Ohrabrivali su me, međutim, da čitam istoriju u smislu njihove istorijske logike, i biografije u smislu njihovih dvadeset osam tipičnih inkarnacija, čime bih mogao da oblikujem stvaran izraz njihove apstraktne misli. Čitao sam s ushićenjem koje nisam osetio još od dečastva kad je svo znanje ležalo preda mnom, otkrivao sam nove i nove stvari i ako bi mi se duh previše brzo vraćao njihovoj čistoj apstrakciji, oni bi govorili: „Skapavamo.“

6

Budući da su, kako su objasnili, primorani da ubrzo okončaju stvar, drugi koje su nazivali ometačima pokušavali su da nas zbune ili da nam protraće vreme. Ko su ovi ometači bili, ili zbog čega su se tako ponašali, nikad nije objašnjeno na odgovarajući način, a neće ni biti, sve dok ne dovršim „Dušu na suđenju“ (Knjigu 3 ovog rada), međutim, oni su bili domišljati, a ponekad okrutni. Automatsko pisanje bi se pogoršalo, postajalo sentimentalno ili zbrkano, a kad bih to istakao, posrednik bi rekao: „Od tog i tog časa, od tog i tog dana, sve postaje ometanje.“ Raširio bih tekst, a on bi precrtao sve do odgovora od kog počinje, ali da nisam pomenuo ometanje, ni on ništa ne bi rekao. Zar je bio ograničen dramom kao delom okolnosti koja je omogućavala komunikaciju, zar je ta drama i sama bila deo komunikacije, zar je trebalo da pitanja postavljam pre nego što mu se duh razbistri? Samo jednom prekršio je ovo pravilo i ne čekajući na pitanje najavio tričetiri dana ometanja. Njegov prethodnik opisao je geometrijski simbolizam kao tvorevinu osmišljenu da mi bude od pomoći, i izgleda da mu se nije svidela, drugi se opet žalio da sam je koristio kako bih njihovu misao učinio mehaničkom, a ometač se očigledno poigravao mojom slabošću budući da je rekao da bi geometrijski model stanja duše posle smrti mogao da se još izbrusi. Iznenadan, ogorčen prekid nagovestio je duh pod utiskom sna

kog bi mogao da se otrese samo ako je želja dovoljno jaka, kao što ponekad uspevamo da se otresemo noćne more. Deo njihovog nauma bio je da potvrde da svaki napredak čoveka potiče od sukoba sa suprotnošću njegovog bića. Zar je i sama komunikacija poticala od sukoba takve vrste? Jedan od njih rekao mi je, kao da od mene zavisi kakvu ću ulogu igrati u njihovom snu: „Zapamti, obmanućemo te ako nam pođe za rukom.“ S druge strane, izgledali su poput živih ljudi, zainteresovanih za sve što žive ljude zanima, kao kad je u Oksfordu, gde smo provodili naše zime, jedan od njih tražio, začuvši huk sove u bašti, da na neko vreme zastane s pričom. „Zvuci poput ovog“, reče on, „pričinjavaju nam veliko zadovoljstvo.“ Međutim, protiv nekih ometanja bili smo bespomoćni. Otprilike šest meseci pre nego što se komunikacija završila, posrednik je objavio da je bio nadomak objašnjenju nove grane u filosofiji i čini mi se da je dodao: „Ali, molim vas ne zapisujte ništa, jer kad se sve završi, izdiktiraću rezime.“ Govorio je gotovo iz noći u noć, tri meseca ako se ne varam, i na kraju kazao: „Dopustite mi da napravim beleške, ne mogu sve da držim u glavi.“ Bio je preneražen shvativši da ništa nisam zapisao, i kad sam mu rekao za onaj glas, rekao je da je to bilo ometanje i da nije u stanju da iznese rezime. Prethodno sam primetio da su, ako im je misao bila prekinuta, bili prisiljeni da odaberu pogodan trenutak pre nego što ponovo nastave, i premda su ponekad mogli da predskazuju fizičke događaje, takve trenutke nisu mogli da predskazuju. Potom, ako posrednik nije sanjao ono što je govorio, ometanje bi, kao što će se videti, poprimalo mnogo okrutniji oblik.

7

Automatsko pisanje i govor u snu bili su ilustrovani, to jest praćeni izvesnim neobičnim pojavama. Dok smo boravili u nekom selu pored Oksforda, bili smo svedoci, dve ili tri noći zaredom, nečeg što je podsećalo na vrelo dah koji kulja iz zemlje na istoj okuci puta. Jedne noći kad sam se spremao da ženi pričam o izvesnom ruskom mistiku, smetnuvši s uma da bi je to navelo da

pogrešno razume jedan događaj iz sopstvenog života, iznenađen blesak svetlosti koji je sevnuo između nas i fotelje, to jest stola, pokazao se kao nesvakidašnje silovit. Potom se, takođe, začuo silovit zvižduk, kao uobičajen nagoveštaj da će se izvesni posrednik javiti kad moja žena zaspi. U početku, bio sam sklon tome da verujem da je ovaj zvižduk proizvela moja žena a da toga nije bila svesna, a jednom, kad sam začuo zvižduk a ona ni, osetila je kako joj dah prelazi preko usana kao da je i sama zviždukala. Bio sam prisiljen da odbacim ovo objašnjenje, budući da se poslugi na drugom kraju kuće preplašila „duha koji zviždi“, i to do te mere da sam posrednika zamolio da koristi neki drugi znak. Sladunjavi mirisi bili su najčešća pojava, čas miris tamjana, čas ljubičice, ruže ili nekog drugog cveta koje je pola tuceta naših prijatelja osećalo isto kao i mi, premda je jednom prilikom, kad je moja žena osetila zumbul, naš prijatelj osetio *eau-de-cologne*. Kad se rodio moj sin, miris ruža ispunjavao je čitavu kuću, a osetili smo ga i doktor i moja žena i ja, ali i dadilja i posluga, u šta uopšte nisam sumnjao, premda ih o tome nisam pitao. Ovakvi mirisi često se javljaju i mojoj ženi i meni kad ulazimo na vrata ili kad se zateknemo u nekom malom zatvorenom prostoru, ali ponekad bi nastajali u mom džepu ili čak na mojim dlanovima. Kad sam, na putu za Glastonberi, izvadio ruke iz džepova, zamirisale su intenzivno, a kad sam ih pružio ženi da ih pomiriše, ona reče: „Ražuha, možda glastonberški trn.“ Retko sam uspevao da dokučim zbog čega se ti mirisi javljaju, i zbog čega jedna vrsta a ne neka druga, ali ponekad se ispostavljalo da se ovim mirisima iskazuje slaganje s izgovorenim. Kad sam govorio o kineskoj pesmi, u kojoj neki ostareli činovnik opisuje kako dolazi da stare dane provede u selu u kom žive dva starca posvećena klasicima, vazduh se iznenada ispunio mirisom ljubičica, a te noći posrednik je objasnio da čovek, kako bi na takvim mestima bio kadar da umakne tim „čvorovima“ strasti koje sprečavaju Jedinstvo Bića, mora da ih ispašta između ovog i onog života ili u nekom drugom životu. (Nisam li upravo ovde u Rapalu pronašao takvo selo? Jer, premda Ezra Paund nije starac, mi raspravljamo o Gvidu Kavalkantiju i pomalo se prepiremo.)

Ponekad, kad bih se razboleo, neki jednak miris poput mirisa smole preplavio bi sobu, a ponekad, premda retko, javio bi se smrad. To su često bile opomene: miris mačjeg izmeta nagoveštavao je da nešto mora da se ukloni, miris ugašene sveće – da su posrednici „malaksali“. Nedugo posle rođenja mog sina, došao sam kući kako bih ženu suočio s činjenicom „Majkl je bolestan“. Miris spaljenog perja otkrio je ono što su ona i doktor skrivali. Kad se redovna komunikacija približila kraju, a moj rad na proučavanju i sređivanju počeo, rečeno mi je da će od tog časa ometači nasrtati na moje zdravlje i na zdravlje moje dece, i jednog poslepodneva, pošto sam po mirisu spaljenog perja znao da će se jedno od moje dece razboleti u naredna tri sata, pre nego što sam uspeo da povratim pribranost, osetio sam najstrašniji, nezaustavljiv užas od čaranja. Ne mogu da utvrdim nikakvu jasnu razliku između prirodnog i natprirodnog mirisa, izuzev toga što se prirodan miris javlja i nestaje postepeno, dok se ovaj drugi pojavljuje iznenada onoliko koliko i iznenada nestaje. Međutim, bilo je i drugih pojava. Ponekad su tumačili moje misli zvonjavom zvonceta koju je čula samo moja žena, a jednom smo moja žena i ja, u isti čas, ona u Bejliju, ja u Kulu, čuli zvuk frulice, tri-četiri note, a jednom sam čuo provalu muzike usred noći; a kad se redovna komunikacija kroz ispisivanje i san okončala, posrednici su povremeno izgovarali ponekad reč, ponekad celu rečenicu. Verovatno sam diktirao svojoj ženi, a glas bi prigovarao zbog rečenice, nisam bio u stanju da tačnije odredim odakle je dopirao glas nego što sam bio u stanju da to utvrdim za zvižduk, premda sam bio uveren da dolazi preko moje žene. Jednom je neki Japanac, koji je večerao s mojom ženom i sa mnom, govorio o Tolstojevoj filosofiji, koja očarava veliki broj obrazovanih Japanaca, a ja sam se žestoko usprotivio: „To je ludilo namenjeno Istoku“, rekoh, „a on mora da se oružjem suoči sa Zapadom“, i još mnogo toga od iste vrste, i pošto je on otišao, počeo sam da optužujem sebe zbog neumerenog i vatrenog govora, i u taj čas začuo sam ove reči, izgovorene jasnim, gromkim glasom: „Rekli ste upravo ono što smo želeli da kažete.“ Moja žena, koja je sastavljala pismo u drugom kraju sobe, ništa nije čula, ali je shvatila da je te reči unela u pismo, na onom mestu na kom nemaju nikakvog

smisla. Ponekad je moja žena viđala utvare: uoči rođenja našeg sina, veliku crnu pticu, ljude u odeći iz poznog šesnaestog ili poznog sedamnaestog veka. Bilo je još neobičnih pojava o kojima zasad neću govoriti zbog toga što izgledaju tako čudnovate da bi o njima trebalo nadugačko pričati i uveliko raspravljati.

8

Izlaganje u snu završilo se 1920. godine, a ja sam započeo iscrpno proučavanje oko pedeset svezaka automatskih zapisa, i mnogo manjeg broja zapisa o onome što je izloženo u snu. Verovatno je u snu izgovoreno onoliko reči koliko ih je bilo zapisano, ali nije mi preostalo drugo nego da ih sažmem, a mnogo ih je izgubljeno usled ometanja. Već sam imao mali registar unutar velike knjige rukopisa, ali sad sam prionuo na izradu mnogo obuhvatnijeg, oblikovanog poput kartoteke. A onda, premda nisam izradio ništa osim dvadeset osam faza i istorijskih shema, predloženo mi je da moram da pišem, da moram da uhvatim trenutak između zrenja i truljenja – bila je to metafora o jabukama koje samo što nisu pale i onima koje samo što su pale. Pošto sam otpočeo s radom, stavljali su mi do znanja da mi pomažu, to jest povlađuju, jer slali su znak za znakom. Ponekad, kad bih zastao s pisanjem i prekrstio ruku preko ruke, obe bi zamirisale na ljubičice ili ruže, ponekad bi mi istina koju bih uvideo dolazila u snu, ili bih osetio kako zastajem – ali to mi se događalo još od detinjstva – kad bih uobličio rečenicu, bilo u glavi, bilo na papiru. Kad se, godine 1926, pojavio engleski prevod Špenglerove knjige, nekoliko nedelja posle *Vizije*³, otkrio sam ne samo da su datumi koje sam iznosio bili istovetni njegovim, nego se to odnosilo i na čitave metafore i simbole koje sam smatrao isključivo sopstvenim. I on i ja, na simboličan način, ukazali smo na razlike između grčke i rimske misli, uporedivši prazne ili oslikane oči grčkih kipova sa šupljim očnim jabučicama rimskih kipova, obojica smo, kao ilustraciju rimskog karaktera, opisali naturalističke portrete

³ Objavio Verner Lori, 1925. godine.